

KS. JÓZEF HOMERSKI

IX MIĘDZYNARODOWY KONGRES DLA STUDIÓW
NAD STARYM TESTAMENTEM
GÖTTINGEN 21-26 VIII 1977 R.

W trzeciej dekadzie sierpnia odbył się Kongres wszystkich uczonych i profesorów zainteresowanych studiami nad ST, zorganizowany przez Prezydium IOSOT (International Organization for the Study of the Old Testament). Organizacja ta powołana do życia w Leiden (Holandia) w r. 1950 wydaje kwartalnik naukowy, biblijny pt. *Vetus Testamentum*, monografie w serii: *Supplements to Vetus Testamentum* oraz co trzy lata organizuje międzynarodowe spotkania (kongresy) w różnych ośrodkach uniwersyteckich świata. Poprzedni Kongres IOSOT odbył się w Edynburgu w 1974 r. Siedzibą tegorocznego Kongresu była Getynga, miasto o wielkich tradycjach badań naukowych nad ST. Pracowali tam między innymi uczeni bibliści tej miary co: J. Wellhausen (1892-1913), M. Lidzbarski (1917-1928), A. Bertholet (1914-1928), A. Rahlfs (1919-1933), J. Hempel (1928-1937), G. von Rad (1946-1949), K. Galling (1955-1962), W. Zimmerli (1950-1975) i wielu innych.

W obradach Kongresu brało udział 389 osób niemal ze wszystkich kontynentów świata. Byli przedstawiciele prawie wszystkich fakultetów teologicznych, orientalistycznych czy filozoficznych, przy których są katedry egzegezy ST i filologii biblijnej tak katolickich, jak i niekatolickich z Uniwersytetem Hebrajskim w Jerozolimie włącznie. Papieski Instytut Biblijny w Rzymie reprezentował o. M. Dahood SJ., wybitny filolog i znawca tekstów z Ugarit; Szkołę Biblijną OO. Dominikanów w Jerozolimie — jej Dyrektor o. R. Tournay OP, znany egzegeta specjalista od Psalmów i Ksiąg Prorockich, Instytut Katolicki w Paryżu — ks. H. Cazelles PSS., słynny egzegeta, znawca Pięcioksięgu. W Kongresie wzięli również udział przedstawiciele niektórych fakultetów teologicznych z państw bloku socjalistycznego: Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Czechosłowacji, Węgier i Rumunii. Dzięki życzliwości Władz uniwersyteckich w Göttingen, a przede wszystkim przewodniczącego i gospodarza Kongresu p. prof. W. Zimmerli oraz pomocy katolików niemieckich, jakiej udzielił Ks. ibp H. M. Janssen, ordynariusz diecezji Hildesheim, do której należy również miasto

Göttingen, z Polski przybyło ośmiu księży profesorów. Z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ks. S. Łach, ks. L. Stachowiak i ks. J. Homerski; z Akademii Teologii Katolickiej ks. Dziekan S. Grzybek, ks. Cz. Jakubiec; z Krakowa ks. S. Mędała CM; z Poznania ks. M. Peter; z Pelplina ks. H. Muszyński i z Pieniężna ks. B. Wodecki SVD.

Otwarcie Kongresu miało miejsce 21 VIII wieczorem we wspaniałej auli uniwersyteckiej, wybudowanej w latach 1835-37 w stylu klasycystycznym z okazji 100-letniej rocznicy istnienia Uniwersytetu Jerzego Augusta w Göttingen. Szczyt frontonu tej budowli zdobi płaskorzeźba przedstawiająca Geniusza Uniwersytetu a po jego bokach od lewej ku prawej stronie cztery postacie symbolizujące fakultety: medycyny, teologii, prawa i filozofii. Mowę powitalną wygłosił i posiedzenie Kongresu otwarł Rektor Uniwersytetu prof. dr J. Beug. Profesor W. Zimmerli, przewodniczący IOSOT i Kongresu, wygłosił referat inauguracyjny na temat: *Wahrheit und Geschichte in der alttestamentlichen Schriftprophetie*. Prelegent uzasadniał, że w rozumieniu proroków historia była narzędziem w ręku Boga i miejscem spotkania się Jahwe ze swoim ludem. Ukazywanie się Pana w dziejach narodu przez słowa i czyny urzeczywistniało prawdę Bożą, a równocześnie tworzyło historię. Prawda jednak nie utożsamia się z historią. Dlatego to później u Mędrców pojawiło się zdanie: „Bojaźń Pańska jest początkiem mądrości” (Job 28,28; Prz 1,7; 9,10 itd.).

Obrady pierwszego dnia koncentrowały się wokół zagadnień związanych z tekstem hebrajskim Pisma św. i jego starożytnymi przekładami, zwłaszcza greckim (LXX). Wygłoszono następujące prelekcje:

- A. Lemaire (Paryż): *L'epigraphie paleo-hebraique et la Bible*.
- B. Albrektson (Uppsala): *Reflections on the Emergence of a Standart Text of the Hebrew Bible*.
- J. W. Wevers (Toronto): *Text-History and Text-Criticism of the Septuagint*.
- R. P. Gordon (Glasgow): *The Targumists as Eschatologists*.
- M. Greenberg (Jerozolima): *The Use of the Ancient Versions for Interpreting the Hebrew Text. A Sampling from Ezekiel*.

Treść prelekcji oraz dyskusji odbytych po każdej z nich można ująć następująco. Tekst hebrajski Pisma św. ST, jaki posiadamy, jest wyrazem troski wierzących, trwającej przez całe wieki, żeby owoc pracy hagiografów i gmin z nimi związanych (tradycje) w postaci obecnej wersji ksiąg św. był przekazany potomnym w sposób najwierniejszy. Stąd różne trudności tekstualne winno się rozstrzygać i korygować w oparciu o gruntowne badania historii tekstu i tradycji, z jakich ten tekst wyrósł. Wszelkie korekty oparte na starożytnych przekładach, w tym i greckim (LXX), są z punktu widzenia krytyki dlatego trudne do przyjęcia, że przekłady te opierają się na apografach tekstu oryginalnego, które pochodziły z różnych

środowisk i co ważniejsze — są już w pewnym stopniu komentarzami tekstu biblijnego.

Jedna godzina po południu była przeznaczona na dyskusje w trzech sekcjach na tematy przedstawione kolejno w 15-minutowych komunikatach przez trzech prelegentów w każdej sekcji. Wszystkie dotyczyły jakichś szczegółowych problemów literacko-egzegetycznych różnych ksiąg św. W jednej sekcji komunikat wygłosił ks. prof. M. Peter z Poznania na temat: *Wer hat den Abraham gesegnet nach Gen 14,19?* Wieczorem tegoż dnia przedstawiciele Rządu Krajowego Dolnej Saksonii i władz miasta Göttingen podejmowali uczestników Kongresu lampką wina w pięknym hallu ratusza, pochodzącym z czasów średniowiecznych (1401 r.) o malowanym kasetonowym suficie, rzędzie drewnianych kolumn i ścianach ozdobionych obrazami przedstawiającymi dzieje Getyngi oraz herbami miast Hanzy.

Drugi dzień obrad skupiał się na zagadnieniach związanych z literacką analizą tekstu biblijnego i tradycjami, w których tekst ten się formował. Prelekcje były następujące:

N. Lohfink SJ (Frankfurt): *Die Priesterschrift und die Geschichte.*

I. L. Seeligmann (Jerozolima): *Die Auffassungen von der Prophetie in der deuteronomistischen und chronistischen Geschichtsschreibung* (mit einem Exkurs über das Buch Jeremia).

I. von Löwenclau (Berlin): *Gen 4,6-7. Eine jahwistische Erweiterung?*

H. Lubczyk (Erfurt): *Elohim bei Jahwisten.*

O. Keel (Fryburg, Szwajcaria): *Jahwe und die Tiere in Ijob 39 vor dem Hintergrund der zeitgenössischen Glyptik* (z przeźrocami).

Tak referaty, jak też dyskusje cechowała wielka wnikliwość przy analizie tekstu zarówno od strony krytyczno-literackiej, jak i wpływu tradycji kulturowych i religijnych na jego formowanie się. Doskonałość metody egzegetycznej, rzetelność informacji, głęboko naukowy charakter oraz wyraźna troska o taką formę podania dorobku naukowego, aby on był do przyjęcia przez szersze grono ludzi zainteresowanych Pismem św., to zasadniczy ton wszystkich wystąpień, zresztą nie tylko tego dnia.

W godzinach popołudniowych odbyło się też spotkanie z redaktorami słowników naukowych: hebrajskich (Oxford Dictionary, Köhler-Baumgartner) oraz sumeryckiego i ugaryckiego, którzy poinformowali obecnych o stanie pracy nad nimi, o trudnościach i ewentualnym czasie ich ukazania się.

W trzecim dniu obrad były tylko dwie prelekcje przed południem:
S. Łach (Lublin, KUL): *Versuch einer Neuinterpretation der Zionhymnen.*
M. Sekine (Tokio): *Wie ist eine israelitische Literaturgeschichte möglich?*

Po południu uczestnicy Kongresu udali się specjalnym pociągiem do odległego ponad 100 km, przepięknego średniowiecznego miasta Welfów Wolfenbüttel, jednego z nielicznych, które nie ucierpiały skutków bom-

bardowań w czasie ostatniej wojny światowej. Tu w zabytkowym kościele Trójcy Świętej miał odczyt prof. R. Smend (Göttingen) na temat: *Lessing und die Bibelwissenschaft*. Słynny pisarz niemiecki G. E. Lessing (1729-1781), o którym się mówi, że był miłośnikiem teologii, choć nie był teologiem, działał w Wolfenbüttel w latach 1770-1781. Przeszedł on do historii krytyki biblijnej nie tylko dlatego, że był jednym z pierwszych, którzy widzieli związek między księgą *Deuteronomium* a informacją 2 Krl 22-23 o znalezieniu księgi Prawa za czasów Jozjasza, ale przede wszystkim przez dzieło: *Die Erziehung des Menschengeschlechts* (1777/80). Lansował on w nim historyczny punkt patrzenia na religiję biblijnego Izraela, ludu Bożego. Po prelekcji, idąc malowniczymi uliczkami starego miasta z czystymi, kolorowymi domami o ścianach z tzw. pruskiego muru (*Fachwerkhäuser*), uczestnicy Kongresu zatrzymali się na dziedzińcu muzeum, jakie stanowi dawny zamek książęcy. Profesor P. Raabe krótko przedstawił historię miasta, zamku i słynnej Biblioteki Księcia Augusta, panującego w latach 1635-1666, który zapoczątkował jej zbiory liczące obecnie ok. 550 tys. tomów. Najsłynniejszymi jej bibliotekarzami byli: G. W. Leibniz i G. E. Lessing. Posiada ona wspaniały zbiór iluminowanych rękopisów: Biblii hebrajskiej, łacińskiej i niemieckiej, Koranu i Talmudu oraz bogaty zbiór starożytnych map. Po zwiedzeniu zamku i biblioteki uczestnicy Kongresu opuścili to urocze miasto, będące niegdyś w XVII w. centrum życia intelektualnego (ośrodek niemieckiego racjonalizmu) i kulturalnego Niemiec na skalę europejską, i udali się do Braunschweig. W tym pełnym zabytków mieście, zwanym wyspą niemieckiej tradycji, wzięli udział w przyjęciu zgotowanym w Miejskim Hallu przez Konfederację Kościołów Ewangelickich Dolnej Saksonii i katolicką Diecezję Hildesheim. Gości powitali: z ramienia Kościoła ewangelicko-luterańskiego pastor H. Becker, z ramienia Konfederacji prof. D. E. Lohse, biskup krajowy, w imieniu zaś społeczności katolickiej ordynariusz Hildesheim ks. bp H. M. Janssen. Naczelny Rabin gminy Hannoveru nadesłał telegram. Interesujące było przemówienie ks. bpa ordynariusza diecezji Hildesheim, do której należy również Braunschweig. Nawiązując do Soboru II Watykańskiego, od którego rozpoczął się oficjalny ekumeniczny dialog między Kościołem a wspólnotami protestanckimi, wspomniał także o znanym w świecie nauki bibliście b. rektorze Papieskiego Instytutu Biblijnego ks. Kard. A. Bea i jego wkładzie w nową atmosferę wzajemnego zrozumienia, opartego na ideach płynących z kart Pisma św. Z serdecznym uznaniem podkreślił, iż widomym znakiem tego jest fakt, że na terenie jego diecezji katolicy korzystają z gościnnych podwoi 1100 kościołów protestanckich. Mogą oni w nich wysłuchać mszy św. i korzystać z opieki duchowej swoich duszpasterzy.

Wyjazd do Wolfenbüttel i Braunschweig był imprezą bardzo udaną i pouczającą. Wspaniała zaś organizacja całej tej wycieczki dała równocześnie doskonałą okazję do licznych osobistych kontaktów tak z jej organizatorami, jak również z innymi uczestnikami Kongresu.

Czwarty dzień obrad był pod znakiem egzegezy tekstów prorockich. Prelekcje wygłosili:

P. R. Ackroyd (Londyn): *Isaiah 1-12. Presentation of a Prophet.*

H. W. Wolff (Heidelberg): *Wie verstand Micha von Moreshet sein prophetisches Amt?*

P. A. H. de Boer (Leiden): *Bemerkungen zu Jesaja 19,24-25.*

G. Wallis (Halle): *Die Nachtgesichte des Propheten Sacharja. Zur Idee einer Form.*

Sh. Talmon (Jerozolima): *The Comparative Method in Biblical Interpretation. Principles and Problems.*

Tak w prelekcjach, jak i w dyskusjach chodziło raczej o metodę egzegetyczną i wnikliwość analizy, zmierzającej do wydobycia autentycznego sensu z poszczególnych sformułowań tekstu biblijnego. Pod względem treści nie były to wypowiedzi rewelacyjne. Dotyczyły bowiem bardzo szczegółowych tekstów prorockich o problematyce w zasadzie już znanej. Bardzo ciekawy i pouczający był nadprogramowy wykład o. M. Dahood'a na temat języka tekstów z Tell Mardikh-Ebla (Syria) i znaczenia ich dla Biblii. Prelegent wygłosił go na prośbę organizatorów Kongresu, którzy w ten sposób chcieli dać uczestnikom Kongresu satysfakcję za nie wygłoszony z powodu choroby prelegenta odczyt prof. G. Pettinato (Rzym) na temat: *Die biblischen Patriarchen im Lichte der Ausgrabungen von Tell Mardikh-Ebla.* O. M. Dahood poinformował bardzo krótko o najnowszych rezultatach przeprowadzonych badań wykopaliskowych w Ebla i ograniczył się do ciekawych porównań lingwistycznych języka tekstów z Ebla z językiem tekstów z Ugarit i staroasyryjskich dokumentów. Zwracał przy tym pilną uwagę na możliwość lepszego zrozumienia w ich świetle niektórych zwrotów, a zwłaszcza imion występujących w najstarszych partiach tekstu hebrajskiego niektórych Ksiąg św.

W godzinach południowych uczestnicy Kongresu wysłuchali sprawozdań Komitetu redakcyjnego czasopisma „Vetus Testamentum”; zapoznali się z obecnym stanem krytycznego wydania syryjskiego przekładu Pisma św. Peszitta. Następnie na wniosek Prezydium Kongresu obrano Wiedeń na miejsce najbliższego Kongresu IOSOT w r. 1980, a jego przewodniczącym na następne trzecielecie ks. prof. W. Kornfelda z Wiednia.

Ten dzień obrad zakończył się wspólnym bankietem uczestników Kongresu, na którym podziękowano p. prof. W. Zimmerli za trzecieletnią pracę jako przewodniczącego IOSOT i za zorganizowanie Kongresu. Z okazji 70 rocznicy jego urodzin złożono mu serdeczne życzenia. W imieniu pol-

skich uczestników Kongresu przemówił ks. prof. H. Muszyński z Pelplina.

Ostatni dzień obrad Kongresu trwał tylko do godz. 13. Jedynym prelegentem był B. S. Childs (New Haven, Conn. USA). Mówił on na temat: *The Exegetical Significance of Canon in the Study of Hebrew Bible*. Ta piękna i z przekonaniem wygłoszona prelekcja oraz długa, bo ponad godzinę trwająca dyskusja dotknęły ważnego, nie wymienionego wyraźnie problemu natchnienia. Mówiono z wielkim szacunkiem o formowaniu się Kanonu, o roli wspólnot wierzących w przyjmowaniu i ostatecznym kanonizowaniu tekstu Biblii. Słowo „natchnienie” nie padło. Nie mówiono też o nadprzyrodzonym charakterze tekstu biblijnego, dzięki któremu jest ono prawdziwym słowem Boga. Trudno ten fakt nazywać symptomem jakiegoś kryzysu wiary czy brakiem odwagi. Ale dużo do myślenia daje również to, że przy pełnym taktu wzajemnym zrozumieniu odmiennych przekonań religijnych i nie udawanym szacunku do tekstu biblijnego, co dawało się wyczuć u wszystkich uczestników Kongresu w ich pełnych powagi naukowej wystąpieniach, cała ta wspólnota uczonych wierzących, zajmujących się *ex professo* Pismem św., nie zdobyła się w czasie trwania całego Kongresu ani na jeden moment wspólnej modlitwy.

O godz. 13 dn. 26.VIII p. prof. W. Zimmerli zamknął obrady Kongresu, życząc wszystkim, aby mogli się ponownie spotkać za trzy lata w Wiedniu.